

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувача кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільського національного педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка **Полішук Віри Аркадіївни** на дисертацію
**Клос Лілії Євгенівни «Теорія і практика професійної підготовки
майбутніх соціальних працівників в університетах США
до здоров'єзберезувальної діяльності»,**
представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами
відповідних галузей науки.** Актуальність дослідження Клос Лілії Євгенівни
зумовлена низкою чинників:

а) необхідністю професійної підготовки фахівців відносно нової для
нашої країни спеціальності – соціальних працівників до виконання
професійних функцій у різних сферах і напрямках життєдіяльності
суспільства, на мікро-, мезо- і макрорівнях практики та з різними категоріями
клієнтів;

б) важливістю і необхідністю професійної підготовки соціальних
працівників до здоров'єзберезувальної діяльності населення як засобу
досягнення здоров'я – стратегічного ресурсу і показника обороноздатності
країни, її конкурентоздатності на міжнародному рівні (галузі соціальної
роботи, охорони здоров'я і освіти / педагогіки);

в) катастрофічно незадовільним станом здоров'я населення України, про
що свідчать демографічні і медичні показники (коефіцієнти смертності,
народжуваності, чисельності населення та ін.);

г) потребою активного вивчення і упровадження прогресивних ідей
зарубіжного досвіду соціальної роботи і підготовки соціальних працівників
до здоров'єзберезувальної діяльності населення в умовах погіршення
соціально-економічного становища в Україні.

Вибір дослідницею для вивчення досвіду професійної підготовки
майбутніх соціальних працівників в університетах США до
здоров'єзберезувальної діяльності обґрунтований міркуваннями його
вагомих напрацювань і беззаперечним міжнародним визнанням.

До того ж, представлені у вітчизняних порівняльно-педагогічних дослідженнях напрацювання щодо професійної освіти фахівців у закладах вищої освіти США ще не торкалися напряму підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності. У цьому вбачаємо актуальність теми дослідження дисертації як ресурсу збагачення теорії та практики педагогічної галузі в Україні.

Дисертаційне дослідження Л.Є. Клос відповідає державним потребам щодо науково-дослідної діяльності та виконано як частина реалізації комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри соціології та соціальної роботи Інституту гуманітарних і соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка» – «Соціально-педагогічні аспекти професійної підготовки соціальних працівників: теорія, історія, практика» (КССР-20184006648). Тема дослідження була затверджено Вченою радою Національного університету «Львівська політехніка» (протокол №30 від 23.02.2010 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол №6 від 28.09.2010 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Як найбільш істотні наукові результати виконаного дисертаційного дослідження вважаємо за доцільне відзначити такі:

- цілісний аналіз розвитку системи підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності як підсистеми професійної освіти фахівців соціальної роботи;
- розкриття структури і обґрунтування принципів та ключових положень, які зумовлюють функціонування і розвиток системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у США;
- визначення тенденцій розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності;
- обґрунтування структурно-функціональної моделі діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я США;
- виявлення спільних рис і відмінностей у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США і України на державному, галузевому, інституціональному, організаційному рівнях;
- обґрунтування можливостей використання прогресивних ідей досвіду США для удосконалення системи професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в Україні на державному, галузевому, інституціональному та університетському рівнях за п'ятьма (концептуальним, нормативно-правовим, організаційно-управлінським,

навчально-методичним та інформаційно-здоров'єзберезувальним) напрямками;

– прогностичне обґрунтування розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України з урахуванням прогресивних ідей досвіду США.

Нові факти, одержані здобувачем. Дисертаційна робота Л. Є. Клос як комплексне порівняльно-педагогічне дослідження, виконане на міждисциплінарному рівні, містить нові факти, одержані здобувачем, які дотепер не були представлені у вітчизняному науковому просторі. Зокрема, дослідницею обґрунтовані теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності та структурно-функціональна модель діяльності фахівця соціальної роботи у сфері здоров'я США; розкриті дидактичні засади і організаційні умови розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності; встановлені спільні і відмінні характеристики у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у США і Україні на державному, галузевому, інституціональному, організаційному рівнях.

За результатами проведеного дослідження удосконалено концептуальні положення теорії і практики соціальної роботи у сфері здоров'єзбереження та теоретично-аксіологічні засади професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності.

Подальшого розвитку набули положення теорії і практики професійної підготовки фахівців соціальної сфери до здоров'єзберезувальної діяльності в системі вищої освіти фахівців соціальної сфери; трактування змісту дефініцій «здоров'єзберезувальна діяльність соціального працівника», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності»; збагачено знання про досвід підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності і вплив міжнародних та національних професійних організацій на досліджуваний процес.

До наукового обігу уведені нові документи, що характеризують навчально-методичне забезпечення трирівневої підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в університетах США – на освітніх рівнях бакалавра, магістра і доктора філософії у галузі соціальної роботи; результати досліджень американських науковців, що в підсумку сприятиме формуванню цілісної картини професійної підготовки конкурентоспроможних фахівці соціальної роботи, які є компетентними у сфері здоров'єзберезувальної діяльності, а також сприятиме розумінню

перспектив розвитку вітчизняної теорії і практики соціальної роботи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується чіткістю окреслених кваліфікаційних ознак дослідження – метою, визначеними об'єктом і предметом дослідження; підтверджується коректністю постановки розглянутих завдань, обґрунтованістю вихідних положень: теоретико-методологічних засад та джерельною базою дослідження (усього 967 джерел, у тому числі 702 іноземними мовами – англійською, німецькою, польською), добором комплексу дослідницьких методів, адекватних меті та завданням роботи. Зокрема, застосуванням загальнонаукових (аналіз, синтез, порівняння, систематизація, класифікація, узагальнення, конкретизація, абстрагування), конкретно-наукових (компаративний; порівняльно-педагогічний діахронічний і структурно-функціональний аналіз), емпіричних (спостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, фокус-групи) та прогностичних (теоретичне узагальнення, розроблення навчально-методичного комплексу для впровадження у вітчизняну професійну підготовку соціальних працівників сфери здоров'я) методів.

Обґрунтовані Л. Є. Клос результати дослідження забезпечують новизну і вірогідність загальних висновків дисертації і загалом не викликають сумніву.

Дисертація Л. Є. Клос виконана на належному науковому рівні, що підтверджує володіння здобувачкою теорією досліджуваної проблеми і відповідними методами наукового пошуку. Оформлення роботи відповідає сучасним вимогам до наукових праць такого рівня. Позитивне враження справляють представлені табличні матеріали і рисунки.

Зміст автореферату відображає зміст дисертації та достатньо чітко висвітлює її суттєві аспекти, основні положення та висновки.

Результати дослідження пройшли достатню апробацію під час науково-практичних заходів різного рівня (конференцій, симпозіумів, семінарів, круглих столів тощо), у яких брала участь дисертантка в Україні та за кордоном (44 найменування).

Значення для науки і практики отриманих автором результатів. Одержані Л. Є. Клос результати мають значення для педагогічної науки, що полягає першочергово у визначенні теоретичних і практичних засад професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності. Вони складають теоретично-

методичне підґрунтя подальших наукових розвідок з проблеми підготовки соціальних працівників в умовах неперервної професійної освіти.

Результати дисертаційного дослідження Л. Є. Клос впроваджено у навчально-виховний процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка №1034 від 26.01.2017 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка №48/03 від 02.03.2017 р.), Хмельницького національного університету (довідка №8 від 10.03.2017 р.), Київського міжнародного університету (довідка №076 від 03.03.2017 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка №194-33/03 від 01.03.2017 р.), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №07-10/519 від 21.03.2017 р.), Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка (довідка №14 від 10.03.2017 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 486 від 14.03.2017 р.), Національного університету «Львівська політехніка» (довідка №550 від 22.03.2017 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Одержані результати дослідження – висновки, положення – мають міждисциплінарний характер і можуть використовуватися, перш за все, для впровадження змін з метою вдосконалення системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України до здоров'єзберезувальної діяльності на державному, галузевому, інституціональному та безпосередньо університетському рівнях; а також у викладанні теоретичних курсів з питань соціальної роботи за кордоном, технологій соціальної роботи, порівняльної педагогіки, педагогіка вищої школи, у процесі підготовки наукових праць, підручників і навчальних посібників для закладів вищої освіти, соціальної та соціально-педагогічної роботи. Корисними будуть результати дослідження для керівників закладів вищої освіти щодо упровадження програм підготовки фахівців соціальної роботи до здоров'єзберезувальної діяльності; для фахівців-практиків соціальної роботи та керівників державних і громадських організацій, які надають соціальні послуги здоров'єзберезувального змісту.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація Л. Є. Клос має науково обґрунтовану структуру: вступ, шість розділів, висновки, додатки (окремим томом) і список використаних джерел. Послідовність і логіку викладу тексту дисертації визначено необхідністю вирішення поставлених завдань дослідження.

Заслугоує позитивного схвалення визначення дисертанткою методологічного, теоретичного і практичного рівнів наукового пошуку як

шляху виконання поліконцептуального дослідження. Методологічний рівень дослідження вимагав застосування фундаментальних наукових підходів вивчення проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності, зокрема таких, як системний, термінологічний, синергетичний, аксіологічний, культурологічний, соціологічний, андрагогічний, гуманістичний, компетентнісний, міждисциплінарний, прогностичний.

Для реалізації теоретичного рівня дослідження дисертанткою слушно були обрані наукові підходи педагогічної компаративістики, а також положення соціального конструктивізму, позитивізму, патерналізму, утопізму, професійної етики, холізму, еkleктизму, епістемології, педагогіки свободи. Застосування цих підходів сприяло врахуванню положень: системності вивчення процесів у сфері освіти і зіставлення системотвірних елементів досліджуваної системи; єдності сенсів і цілей педагогічної діяльності у світовій практиці і доцільності технологічної варіативності; пріоритетності спрямування розвитку освітніх систем на забезпечення цінності людини і людського; тотожності часткового і загального у розвитку напрямів педагогічного досвіду.

Результативність практичного рівня дослідження забезпечена опорою на принципи: науковості, цілісності знання, аксіологічної професійної спрямованості підготовки, студентоцентризму, наступності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, рівної значущості практичної і теоретичної складових підготовки; гнучкості, диференціації та індивідуалізації; мультикультуралізму, поєднання колективної діяльності із самостійністю студента; партнерських стосунків між студентами і викладачами, між університетом і соціальними службами; застосування інноваційних методів і технологій; інклюзії; неперервності професійного розвитку. Концептуальні та методологічні аспекти дослідження відображені у вступі та першому розділі.

Дисертантка у результаті проведеного дослідження встановила, що професійна підготовка соціальних працівників до діяльності зі збереження здоров'я відбувається на трьох освітніх рівнях вищої школи на засадах парадигми неперервної освіти в галузі соціальної роботи, орієнтована на національні (місцеві) потреби і Світові стандарти освіти і підготовки в галузі соціальної роботи, в умовах посилення глобалізаційних впливів у соціальній сфері, освіті та охороні здоров'я. Проблему підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності у документах міжнародних та національних професійних організацій та особливості професіоналізації підготовки фахівців соціальної роботи сфери здоров'я у США представлено дослідницею в другому розділі роботи.

Нам імпонує представлена дослідницею характеристика діяльності соціального працівника у сфері здоров'я США як ціннісно орієнтованої професійної діяльності, заснованої на «ідеології соціальної роботи», вираженій в цінностях, що сформувалися у процесі її еволюції як суспільної діяльності і професії. Основою філософії соціальної роботи у сфері здоров'я дисертантка вважає цінності служіння, соціальної справедливості, гідності й цінності людини та її здоров'я, важливості людських відносин, цілісності, компетентності.

Теоретичні засади професійної діяльності соціальних працівників сфери здоров'я США базуються, як слушно визнає дослідниця, на еклектичній інтеграції власних наукових знань галузі соціальної роботи і досліджень суміжних наук, у тому числі соціальної педагогіки, антропології, екології, економіки, освіти, психіатрії, психології, біоетики, охорона здоров'я, медсестринського догляду, соціології, управління та ін. Характеристиці аксіологічних, теоретичних засад підготовки і впливу практики соціальної роботи у сфері здоров'я на професійну підготовку соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності присвячено третій розділ дисертації.

Заслуговує на схвалення проведений дослідницею порівняльно-педагогічний діахронічний і структурно-функціональний аналіз фактів, подій, процесів у розвитку системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності, що дав змогу здійснити періодизацію розвитку професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності, а також виокремити компоненти системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності. У підсумку це забезпечило виявлення закономірностей розвитку системи на кожному з означених шести періодів, а також, надалі встановити тенденції розвитку системи в умовах глобалізаційних впливів. Питання генези і структури системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності, а також структурно-функціональної моделі соціальної роботи у сфері здоров'я США висвітлені дослідницею в четвертому розділі дисертації.

Вважаємо обґрунтованим і логічним зміст викладу п'ятого розділу «Дидактичні засади професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в педагогічній практиці США». Це сприяло розкриттю змісту теоретичної складової освітніх програм підготовки фахівців соціальної роботи до діяльності у сфері здоров'я, характеристиці практичної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності на різних освітніх рівнях, аналізу форм, методів, технологій

підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності та розкриттю значення дослідницької діяльності як складової професійної підготовки. Висвітлені вимоги до педагогічного персоналу системи підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в сукупності з вище зазначеними аспектами забезпечили цілісне уявлення щодо дидактичних засад і організаційних умов професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності.

Поділяємо логіку наукового аналізу дисертантки щодо виявлених відмінностей у системах професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в умовах вищої школи США і України як необхідної передумови обґрунтування тенденцій розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах України до здоров'єзберезувальної діяльності. У сукупності ці результати дали змогу дослідниці прогностично обґрунтувати можливості розвитку системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в Україні, представити їх у формі рекомендацій на державному, галузевому, інституціональному і університетському рівнях, за напрямками – концептуальним, нормативно-правовим, організаційно-управлінським, науково-методичним та інформаційно-здоров'єзберезувальним. Відображенню цих результатів присвячений шостий розділ дисертації.

Мовностилістичне оформлення дисертації враховує особливості наукового стилю мовлення. Логічна структурованість роботи забезпечується висновками і узагальненнями, проілюстрованими в графічному матеріалі дисертації.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення здобутих дисертанткою результатів, вважаємо за доцільне назвати деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Вважаємо за доцільне зауважити, що при характеристиці закономірностей і сучасних тенденцій розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності авторці доцільно було більше уваги звернути на особливості їх прояву в умовах глобалізаційних (особливо інтеграційних та міграційних) впливів, тим більше що про це заявлено у меті дослідження: (мета дослідження: «На основі цілісного наукового аналізу становлення і розвитку системи професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної

діяльності схарактеризувати закономірності розвитку і виявити тенденції її функціонування в умовах *глобалізації* (*курсив наш – В.А.*)...».

2. Позитивно оцінюючи надбання дослідниці щодо здійсненого нею аналізу системи підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності як підсистеми професійної освіти фахівців соціальної роботи вважаємо, що схарактеризована система носила б більш довершений характер, якби в роботі знайшли відображення технології підвищення професійної кваліфікації і професійного зростання соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в системі післядипломної освіти.

3. Вважаємо, що у підрозділі 5.3. «Форми, методи і технології підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності» авторці доцільно було більш чітко висловити свою позицію стосовно трактування суті і розмежування понять: «форми», «методи» і «технології» підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності.

4. Позитивно оцінюючи зроблений в дисертації аналіз практичної складової підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності, вважаємо, що дослідниці поряд з аналізом різноманітних моделей здійснення практичної підготовки майбутніх фахівців в закладах соціальної роботи вартувало більше уваги приділити особливостям її реалізації на базах практики в закладах охорони здоров'я, у процесі залучення студентів до різноманітних видів волонтерської діяльності, до роботи у міждисциплінарних командах здоров'я тощо.

5. Вважаємо, що у підрозділі 6.1 дисертації «Порівняльний аналіз професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в Україні та США», дослідниці вартувало для здійснення порівняльного аналізу розширити перелік ключових критеріїв порівняння, а також більш детально розкрити проблемні аспекти, які стосуються не тільки професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в закладах вищої освіти України, але й залучення соціальних працівників до діяльності у сфері охорони здоров'я, що набуває особливої актуальності в умовах загострення соціально-економічних проблем і суспільно-політичних протиріч.

6. Однією із ключових умов успішності системи підготовки соціальних працівників в університетах США до професійної діяльності в цілому і до здоров'єзберезувальної діяльності, зокрема, є партнерська співпраця університетів з професійними асоціаціями і об'єднаннями соціальних працівників і медиків стовно ліцензування, розробки освітніх програм, моніторингу потреб ринку праці і якості професійної підготовки. У зв'язку з

особливою актуальністю цих проблем в Україні, вважаємо, дослідниці вартувало приділити їм більше уваги при здійсненні аналізу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників США та при прогностичному обґрунтуванні розвитку професійної підготовки соціальних працівників в університетах України

7. Вважаємо, що дисертація носила б більш довершений характер, якби Лілія Євгенівна знайшла можливість порівняти виявлені й окреслені нею закономірності і тенденції розвитку системи професійної підготовки соціальних працівників в університетах США до здоров'єзберезувальної діяльності із закономірностями і тенденціями, що мають місце в системі професійної підготовки соціальних працівників до здоров'єзберезувальної діяльності в провідних європейських країнах.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційного дослідження.

Повнота викладання результатів в опублікованих працях. Основні положення дисертації Л. Є. Клос достатньо повно висвітлені у 86 наукових публікаціях, серед яких 1 монографія, підрозділ у колективній монографії, 3 посібники, 9 методичних рекомендацій, 1 конспект лекцій, 1 словник-довідник (у співавторстві), 19 статей у наукових фахових виданнях України; 3 статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях, 4 статті у виданнях України, які включено до міжнародних наукометричних баз, 44 публікації у збірниках наукових праць і матеріалів науково-практичних конференцій. Наукові положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено в означених друкованих працях.

Ідентичність змісту автореферату і основних положень дисертації. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкриті й обґрунтовані в рукописі дисертації Л. Є. Клос.

Загальний висновок.

Логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності. Не викликає сумніву теоретичне і практичне значення проведеного дослідження, оскільки отримані результати та представлені узагальнення заслуговують на впровадження у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери.

Висновки, сформульовані дисертанткою, чітко і повно розкривають поставлені в роботі завдання, основні надбання та результати дослідження. В

опублікованих за темою дисертації працях викладено основні положення, здобуті у процесі наукового пошуку. Зміст дисертації адекватно відображено в авторефераті.

Відзначимо змістову насиченість, стилістичну культуру дисертаційного тексту, його продуману структуру, логічність висновків до кожного розділу, концептуальний характер загальних висновків, широту апробації та джерельної бази, різноманіття, персоніфікованість і креативність додатків.

Дисертація **«Теорія і практика професійної підготовки майбутніх соціальних працівників в університетах США до здоров'єзбережувальної діяльності»** є завершеним самостійним дослідженням, що відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (п. 9, 10, 12, 13, 14), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, зі змінами та доповненнями (Постанова Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. щодо докторських дисертацій, Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» № 40 від 12.01. 2017 р.), паспорту спеціальності, а її автор – **Лілія Євгенівна Клос** заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри соціальної педагогіки
і соціальної роботи Тернопільського
національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

В. А. Поліщук

